

YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE SORUMLULUKLARIN ÖĞRENEN ÖZERKLİĞİ BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ*

Cengiz ALYILMAZ

Atatürk Üniversitesi, Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi, calyilmaz@gmail.com

Nurşat BİÇER

Kilis 7 Aralık Üniversitesi, Muallim Rifat Eğitim Fakültesi, nursatbicer@gmail.com

Özet

Bu çalışmanın amacı Türkçe öğrenen yabancı öğrencilerin ve Türkçe okutmanlarının öğrenme sürecinde sorumluluk üstlenmeye ilişkin görüşlerini belirlemektir. Bu amaç doğrultusunda sorumluluğun kime ait olduğu, öğrencinin ve okutmanın sorumluluklarının neler olduğunu ortaya konmuştur. Çalışmada nitel araştırma desenlerinden durum çalışması kullanılmıştır. Öğrenci ve okutman görüşleri birbirini destekleyici şekilde incelenmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen on beş yabancı öğrenci ve bu öğrencilerin dersine giren beş okutman oluşturmaktadır. Araştırmanın verileri yarı yapılandırılmış görüşmeler yoluyla toplanmıştır. Görüşmeler ses kayıt cihazı ile kaydedilmiş ve daha sonra bu kayıtlar yazıya geçirilmiştir. Toplanan veriler içerik analiziyle incelenmiştir. İncelenen veriler doğrultusunda hazırlanan bulgular kod, kategori ve temalar hâlinde sunulmuştur. Araştırma sonucunda öğrencilerin ve okutmanların öğrenme sorumluluğunun daha çok okutmana ait olduğunu düşündükleri, kendi üzerlerine düşen sorumlulukların çoğunlukla farkında oldukları ve birbirlerinden beklentilerinin de öğrenme sürecini olumlu yönde desteklediği sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçlar yabancılara Türkçe öğretiminde öğrencilerin ve okutmanların üzerine düşen sorumlulukları tespit etmesi yönüyle bu alana katkılar sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Öğrenen Özerkliği, Sorumluluk, Öz düzenleme, Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi.

EVALUATING THE RESPONSIBILITIES OF STUDENTS AND LECTURERS IN TEACHING TURKISH AS A FOREIGN LANGUAGE IN THE CONTEXT OF LEARNER AUTONOMY

Abstract

The aim of this study is to specify the views of foreign students learning Turkish and Turkish lecturers in taking responsibility in learning process. The responsible actors and the responsibilities of students and lecturers were determined. A case study, a qualitative research design, was used in this study. The mutually supportive views of the students and lecturers were examined. The research sample consists of fifteen foreign students learning Turkish as a foreign language and five of their lecturers. The research data were collected in semi-structured interviews. The interviews were recorded and transcribed. The data were examined using content analysis and presented as codes, categories and themes. The

* Bu çalışma 2015 yılında Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü bünyesinde hazırlanan "Yabancılara Türkçe Öğretiminde Öğrenen Özerkliği Süreçlerinin İncelenmesi" adlı doktora tezinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

research found that students and lecturers were of the opinion that the lecturers had more responsibility for learning. It also found that they were aware of their responsibilities and that their mutual expectations contributed to the learning process. These results will contribute to this field since they specified the responsibilities of students and lecturers in teaching Turkish to foreign people.

Key Words: *Learner Autonomy, Responsibility, Self-Regulation, Teaching Turkish as a Foreign Language.*

Giriş

Öğrencinin öğrenme sorumluluğunu üstlenme becerisi olarak tanımlanan (Holec, 1981) öğrenen özerkliği kişinin kendi öğrenmesini daha fazla kontrol altına alabilmesi için öğrenme sürecinde görev ve sorumluluk alabilmesine yardımcı olur (Benson, 2001).

Öğrenen özerkliği kavramı dil öğretiminde aşağıda belirtilen beş farklı durumda kullanılmaktadır:

- Öğrencinin kendi başına çalıştığı durumlarda,
- Kendi kendine öğrenme sırasında ve öz yönetimli öğrenmede kullanılabilen birtakım becerilerde,
- Geleneksel eğitimin bastırdığı doğuştan gelen becerilerde,
- Öğrencilerin kendi öğrenmelerinde sorumluluk almalarında,
- Öğrencilerin kendi öğrenmelerinin yönüne karar vermelerinde (Holec, 1981).

Öğrenen özerkliği bağlamında öğrencinin kendi öğrenme durumuna ilişkin geliştirdiği farkındalık; öğrencilere kendi öğrenmeleri üzerinde öz yönetimlerini, öz değerlendirmelerini ve öğrenme stratejilerini kontrol edebilmelerine katkıda bulunur (Kohonen ve Westhoff, 2000). Öğrencilerin kendi kapasitelerine yönelik oluşacak bu farkındalık dil öğrenme sürecini sağlam temeller üzerine oturtur. Süreç içerisinde de öğrencinin karşılaşacağı zorluklarla baş edebilmesini kolaylaştırır. Bu süreçte öğrenci öğrenme sorumluluğunu üstlenmede aktif bir rol üstlenir.

Öğrenciler öğrenme sürecinde sorumluluk alma, kendi kararlarını verme ve kendi öğrenmelerini yönetme gibi görevler üstlenerek aktif rol alırlar. Bu süreçte öğretmeden ziyade öğrenme ön plana çıkarak öğrencilerin sürece aktif katılımı sağlanır (Güneş, 2012; Wang, 2011). Aktif görev üstlenen öğrenciler öğrenme sürecinde daha bilinçli hareket ederek ve eylemlerinin farkında olarak öğrenme performansını artırırlar.

Öğrenen özerkliği bağlamında öğrencilerin daha fazla sorumluluk üstlenmelerini sınıf içinde veya sınıf dışında artırmanın çeşitli yolları vardır. Bunlar öğrencilere verilen ev ödevleri, öğrenme günlükleri tutma, bireysel erişim merkezlerinin açılması ve kurstan sonra bazı aktiviteleri organize etmedir (Harmer,

2001). Bunların dışında ders içeriği, materyal seçimi ve kullanımı, sınıf düzeni ve etkinlik türlerini seçme gibi yollarla da öğrenme sorumluluğu artırılabilir. Yapılacak bu etkinliklerle öğrenci öğrenme sürecinde sorumluluğu daha fazla üstlenerek kendi öğrenmesini kendisi yönetebilir. Yabancı bir dili öğrenen öğrencilerin öğrenme sürecinde kararlara etkin bir şekilde katılmaları, öğrenen özerkliğini geliştirerek onların hedef dili daha iyi öğrenmelerine yardımcı olur. Bu açıdan yabancı dil öğretmenlerine önemli görev ve sorumluluklar düşmektedir (Gömleksiz ve Bozpolat, 2012). Öğrenenler daha fazla özerk oldukça, bağımsız bir şekilde çalışmaya daha fazla istekli olurlar ve kendi öğrenme hedeflerini takip ederler (Demircan Yıldırım, 2014). Yabancı dil öğreniminde öğrenciler kendi öğrenmeleri üzerinde karar verme ve sorumluluk alma yetkinliğine sahip olmalıdırlar. Yabancı dil öğretilirken öğrencilerin kendi öğrenmelerine karar verme becerilerinin desteklenmesi ve geliştirilmesi öğrenen özerkliğinin gelişimine katkıda bulunmanın önemli yollarından biridir. Bu sayede öğrencilerin yabancı dili daha etkili öğrenmeleri sağlanır (Gömleksiz ve Bozpolat, 2012). Etkili öğrenmede önemli rol sahibi olan sorumluluğun üstlenilmesinde öğrencilerin istekli olması ön şart olarak görülebilir.

Öğrenme görevlerini belirleme, öğrenme metodunu seçme ve öğrenme süreci gibi öğrenme durumları için öğrenciler sorumluluk almaya istekli olmalıdırlar. İkinci olarak özerk öğrenenler diğer kişilerle etkileşime ve kendi öğrenmesini yönetmeye karşı olumlu tutum içinde olmalı ve bunu yapabilecek yetkinliğe sahip olmalıdırlar (Shen, 2011). Öğrencilerin öğrenme sürecinde sorumluluk üstlenebilmesi için sahip olması gereken bazı özellikler vardır. Candy'e (1991) göre özerk öğrenenler; düzenli ve disiplinli olmalı, mantıklı ve analitik olmalı, yansıtıcı (düşünceli) ve kendinin farkında olmalı, merakını, güdüsünü ve açık sözlülüğünü sergileyebilmeli, esnek olmalı, kararlı ve sorumluluk sahibi olmalı, atılgan ve yaratıcı olmalı, kendine güvenmeli ve olumlu bir benlik algısına sahip olmalı, bağımsız ve kendi kendini idare eden bir birey olmalı, bilgiye ulaşma becerileri geliştirmeli, öğrenme süreci hakkında bilgi sahibi olmalı, değerlendirme kriterleri geliştirmeli ve kullanmalıdır.

Avrupa Dil Gelişim Dosyası, öğrencilerin dil öğrenme sürecinin daha şeffaf bir hâle gelmesinde ve öz değerlendirme kapasitelerinin gelişmesinde önemli rol oynar. Öğrencilerin öğrenme sürecine aktif katılımı desteklenerek etkili bir öğrenme gerçekleştirilmeye çalışılır. Böylece öğrenciler kendi öğrenmelerinde daha fazla sorumluluk almayı benimseyerek özerklik becerilerini geliştirirler (Uslu Koyuncu, 2006, s. 25). Kendi öğrenme sürecinin her aşamasını izleyerek öz değerlendirme yapabilen öğrenciler eksik yönlerini gidermek için daha fazla farkındalık kazanırlar. Öğrenme sürecine ilişkin farkındalığı ve öğrenci sorumluluğunu ön plana çıkaran Avrupa Dil Dosyası'nı destekleyen bazı yaklaşımlar da bulunmaktadır.

Öğrenmede öğrencinin sorumluluk üstlenmesi *program temelli yaklaşımlarda* ön plandadır. Bu yaklaşımlar bir bütün olarak program üzerinde öğrenenin kontrolü ilkesine dayanır. Bu yaklaşımlarda öğrenenlerin öğretmenleriyle

iş birliği yaparak öğrenme içeriği ve öğrenme süreçleriyle ilgili kararlarda sorumluluk üstlenmeleri üzerinde durulur (Benson, 2001). Bu yaklaşımın başarılı bir şekilde uygulanması için öğrenenin öğrenmesi ile ilgili karar verme aşamalarında açık ya da kapalı olarak desteklenmesi gereklidir (Erbil Tursun, 2010). Öğrenme süreçleriyle ilgili kararlara öğrencilerin de yakından katılmasıyla programın işlevselliği artar.

Öğrencinin öğrenmeyle ilgili kararlara katıldığı ve öğrenme sorumluluğunu üstlenmesine yardımcı olan ortamlar arasında bireysel erişim merkezleri ön plana çıkmaktadır. Bireysel erişim merkezleri öğrencilerin ders dışında sorumluluk üstlenerek dil öğrenimini geliştirdikleri merkezlerdir. Bu merkezler öğrenenlerin kendi öğrenme süreçlerini düzenlemelerine yardımcı olan ve birçok kaynakla donatılmış eğitsel bir ortamdır (Cotterall ve Reinders, 2001). Dil öğrenenler bu merkezlerde öğrenme süreçlerini kendileri yöneterek ders dışında da öğrenme faaliyetini sürdürür.

Özerk öğrenenler öğretmenin çeşitli uyarılarına tepki vermek yerine yeni fikirler üretmek ve kendi öğrenme fırsatlarını yaratarak öğrenme sürecinde aktif bir rol alırlar. Ayrıca öğretmenler öğrencilerin bağımsız bir şekilde çalışmalarını ve öğrenme sürecinde sorumluluk almalarını beklerler (Al Asmari, 2013: 7). Yabancı dil öğrenen öğrenciler öğretmen tarafından öğrenme sürecinde kontrol sağlanması için yönlendirilir ve öğrenciler kademeli olarak kendi öğrenme sorumluluğunu üstlenirler. Bu şekilde öğretmen ve öğrenci arasında kurumsal bir iş birliği sağlanmış olur (Dickinson, 1993).

Öğrenen özerkliğinin yanında öğretmen özerkliği de bazı yaklaşımlarda öne çıkmıştır. Bu yaklaşımlarda sorumluluk kavramı üzerinde önemle durulmuştur. Özerk öğretmen, kendisini her zaman bir öğrenci rolünde gördüğünden her şeyi bildiğini düşünen geleneksel öğretmenden farklı davranır (Breen ve Mann, 1997). Öğretmen kendisine tanınan yetki ve özerklik çerçevesinde öğrencilerine karşı sorumluluklarının bilincinde olmalı ve bunu yerine göre kullanmalıdır (Steh ve Pozarnik'ten akt. Öztürk, 2011). Öğretmenin özerklik sürecindeki görevleri öğreneni kendi öğrenmesini planlama, planları uygulama ve değerlendirme aşamalarında sorumluluk alması için isteklendirmek ve ona destek olmaktır (Dam, 2011: 41). Öğretmenler öğrenciler üzerinde kontrol sağlamaya çalışmaktan ziyade onlara üst düzeyde özerklik desteği vererek etkili bir öğrenme ortamı oluşturabilirler. Dil öğrencileri öğrencilerin ilgi, istek ve beklentilerini ortaya koymalarını, duygu ve düşüncelerini rahatça dile getirmelerini, kendi kararlarını vermelerini, kendi öğrenme araç ve yöntemlerini belirleyebilmelerini sağlayarak onlara özerklik desteği verebilirler (Oğuz, 2013). Yabancı dil öğrenme sürecinde öğrenenler öğrendiklerini genellikle sorgulamadan öğretmenlerinin gösterdiği biçimde öğrenmeye çalışırlar. Bu durum öğrenen özerkliği ile değişmeye başlar ve öğrenme sürecindeki sorumluluk öğretmenden öğrenciye aktarılır. Öğrenen özerkliği ile birlikte öğretmenlerin rolü değişerek geleneksel anlayıştan farklılaşır (Erbil Tursun, 2010). Öğretmenin rehber rolüyle öğrencilere verdiği özerklik desteği onların istekli

bir şekilde sorumluluk üstlenmesini sağlar. Öğretmenin de bu rolünün farkında olması ve öğrenciyle beraber gelişimini sürdürmesi gerekir. Özerkliği destekleyen öğretmenler öğrencilere sınıfta imkân vermenin yanında yeri geldikçe sınıf dışı ortamlarda da onları desteklemeye çalışırlar.

Öğrenme sürecinde öğretmen ve öğrenciye birtakım sorumluluklar düştüğü görülmektedir (Boyno, 2011). Öğrenciler ve öğretmenlerin paylaştığı sorumluluk öğrenmenin daha etkili ve verimli bir hâle gelmesine katkıda bulunur. Öğrenme sürecinde öğretmen ve öğrenci ancak kendi üzerine düşen sorumlulukları yerine getirerek kendilerinden beklenenleri yapmış olurlar.

İlgili alan yazınına bakıldığında öğrenen özerkliği bağlamında öğrencilerin kendi öğrenmesini düzenleme ve süreçte sorumluluk üstlenmeleriyle ilgili birçok araştırmanın yapıldığı görülmektedir. Bu çalışmalar çoğunlukla yabancı dil olarak İngilizce öğretimi üzerinde yoğunlaşmaktadır. Barillaro, 2011; Demirtaş, 2010; Demirtaş ve Sert, 2010; Erbil Tursun, 2010; Güvenç, 2011; Jiang, 2008; Oğuz, 2013; Özdemir, 2013; Özdere, 2005; Özkal ve Demirkol, 2014; Rezalou, 2014; Rungwaraphong, 2012; Yıldırım, 2012 vb. araştırmalar İngilizceyi yabancı dil olarak öğrenen öğrencilerin özerk öğrenme kapsamında sorumluluk üstlenmelerini konu almaktadırlar. Türkçenin yabancı dil öğretiminde öğrenen özerkliğinin temeli sayılan sorumluluk konusuyla ilgili Eker'in (2010) ve Biçer'in (2015) çalışmaları bulunmaktadır. Öğrencilerin yabancı dil olarak Türkçe öğrenme sürecinde sorumluluk üstlenme durumlarına ilişkin öğrenci ve okutman görüşlerini bütünsel bir bakış açısıyla ele alan ve ayrıntılı olarak inceleyen müstakil bir çalışmaya duyulan ihtiyaç sebebiyle bu araştırma yapılmıştır.

Bu çalışmanın amacı Türkçe öğrenen yabancı öğrencilerin ve Türkçe okutmanlarının öğrenme sürecinde sorumluluk üstlenmeye ilişkin görüşlerini belirlemektir. Bu amaç doğrultusunda belirlenen araştırma soruları aşağıda verilmiştir:

- Öğrenme sürecinde sorumluluğun kime ait olduğuna ilişkin öğrencilerin ve okutmanların görüşleri nelerdir?
- Öğrenme sürecinde öğrenci sorumluluklarına ilişkin öğrencilerin ve okutmanların görüşleri nelerdir?
- Öğrenme sürecinde okutman sorumluluklarına ilişkin öğrencilerin ve okutmanların görüşleri nelerdir?

Yöntem

Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması (case study) kullanılmıştır. Durum çalışması güncel bir olguyu gerçek bir yaşam çerçevesinde çalışan, olgu ve içeriği arasındaki sınırların kesin hatlarıyla belirgin olmadığı ve birden fazla delil veya veri kaynağının mevcut olduğu durumlarda kullanılan görgül bir araştırma yöntemidir (Yin'den akt. Yıldırım ve Şimşek, 2008). Durum çalışmalarında araştırılacak olan durum; bireyler (öğretmen, öğrenci, yönetici vb.), etkinlikler, programlar, gruplar, politika ya da politikalar, eylemler / davranışlar

olabilir (McMillan ve Schumacher, 2010). Bu çalışmada öğrenci ve okutmanların görüşleri alınarak bütüncül bir inceleme yapılmıştır.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Atatürk Üniversitesi Dil Eğitim ve Öğretimi Araştırma ve Uygulama Merkezinde (ATA DİLMER) Türkçe öğrenen B2-C1 sınıfındaki 15 yabancı öğrenci ve bu öğrencilerle öğretim faaliyetinde bulunan yabancılara Türkçe öğretiminde görevli 5 okutman oluşturmaktadır. Nitel araştırmada rastgele seçimi anlamlı kılacak büyük gruplarla çalışılmaz ve genelleme yapmak amaçlanmaz. Nitel araştırmacılar her bir durumu amaçlı olarak seçerler (Glesne, 2012). Araştırmanın çalışma grubu seçiminde belirli bir amaç gözetildiğinden dolayı bu araştırmada amaçlı örnekleme türlerinden uygun örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bunun nedeni, kolay ulaşılabilen ve bu çalışmaya gönüllü olarak katılmak isteyen öğrenci ve okutmanların bulunmasıdır. Uygun örnekleme yönteminde önemli olan nokta, örneklem seçiminin kolay ulaşılabilen, yapılacak çalışmaya uygun ve elverişli olmasıdır (McMillan ve Schumacher, 2010).

Çalışma grubu belirlenirken ileri düzeyde Türkçe öğrenen yabancı öğrencilerin seçilmesinin nedeni Türkçe öğrenme süreciyle ilgili daha fazla tecrübe sahibi olmaları ve Türkçeyle uzun zaman geçirmeleridir. Bu öğrenciler Türkçe öğrenmeye ilişkin planlamalar yaparak kendilerine mahsus öğrenme yolları geliştirip çeşitli materyallerden faydalanırlar. Bu sebeple belirli bir tecrübeye sahip öğrencilerin özerklik davranışlarını kazanıp kazanmadıklarını tespit etmek Türkçe öğrenmeye yeni başlamış öğrencilerin özerklik davranışlarını belirlemekten daha anlamlı görülmüştür. Çalışma grubuna seçilen 5 okutman ise araştırmanın yürütüldüğü öğrencilerin bulunduğu sınıfın derslerine girmektedir. Öğrencilerin görüşlerini derslerine giren okutmanların görüşleriyle karşılaştırabilmek için bu okutmanlarla da görüşmeler yapılmıştır.

Araştırmaya katılan öğrencilerden 8'i erkek 7'si kızdır. Öğrencilerin yaş aralığının çoğunlukla 20-25 yaş aralığında olduğu anlaşılmaktadır. Öğrenciler çoğunlukla lisans düzeyinde öğrenim görecektir. Öğrencilerin geldiği ülkelere bakıldığında dünyanın çeşitli ülkelerinden gelen karma bir öğrenci grubu olduğu anlaşılmaktadır. Farklı ülkelerden ve kültürlerden gelen öğrencilerin birbirinden farklı öğrenme durumlarına sahip olması araştırmayı zenginleştirmiştir. Seidman (2006) araştırmada çeşitliliği sağlayabilmek için katılımcıların farklı bakış açılarını yansıtmalarının önemli olduğunu ifade eder.

Araştırmaya katılan okutmanlardan 2'si erkek, 3'ü bayandır. Okutmanların eğitim durumuna bakıldığında 4'ünün yüksek lisans mezunu 1'inin ise doktora mezunu olduğu görülmektedir. Mezun olunan fakülte açısından 4 okutmanın edebiyat fakültesi, 1 okutmanın ise eğitim fakültesi mezunu olduğu anlaşılmaktadır.

Çalışmada öğrenciler için Ö₁, Ö₂, Ö₃ ... kısaltmaları, okutmanlar için ise O₁, O₂, O₃ ... kısaltmaları kullanılmıştır.

Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada yabancı öğrencilerin ve okutmanların öğrenen özerkliği süreçleriyle ilgili görüşlerini ortaya çıkarmak için asıl veri kaynağı olarak görüşmeler kullanılmıştır. Araştırmacı tarafından öğrencilerin ve okutmanların sorumluluk üstlenme durumlarıyla ilgili görüşlerini ortaya çıkarmak amacıyla yabancı öğrenciler ve okutmanlar için yarı yapılandırılmış görüşme formu geliştirilmiştir. Nitel araştırmalarda görüşmeler iki şekilde kullanılır. Görüşmeler asıl veri toplama aracı olarak kullanılabilirler gibi gözlem, doküman analizi ve diğer araçları desteklemek için de kullanılabilir. Bütün bu durumlarda görüşmeler betimsel verilerin toplanmasına yardımcı olur (Bogdan ve Biklen, 2007).

Görüşme formlarının geliştirilme sürecinde ilgili alan yazını taranarak dokümanlar incelenmiş ve maddeler oluşturulmuştur. Hazırlanan maddeler üzerinde Türkçe öğretimi alanında uzman iki öğretim üyesi ve yabancılara Türkçe öğretimi derslerine giren iki okutman ve Türkçe öğretimi alanında doktora yapan iki uzman inceleme yaparak görüşlerini belirtmişlerdir. Alınan uzman görüşleri doğrultusunda görüşme formlarında birtakım değişiklikler yapılmıştır. Öğrenciler için geliştirilen formlarla üç yabancı öğrenciyle, okutmanlar için geliştirilen formla ise bir okutmanla pilot görüşme yapılmıştır. Yapılan pilot görüşmeler incelenerek formlardaki bazı maddelerde değişiklik yapılmıştır. Gerçekleştirilen değişikliklerle formlara son şekli verilmiştir.

Görüşmeler yapılırken katılımcılara araştırmanın gönüllülük esasına göre yürütüleceği ve katılımcının istediği zaman görüşmeden ayrılacağı belirtilmiştir. Yapılacak görüşmelerin ses kaydına alınacağı ve bu durumun kendisi için bir sakıncası olup olmadığı sorularak kendilerinden gerekli izinler alınmıştır. Ayrıca katılımcıların isimlerinin gizli tutulacağı kendilerine bildirilmiştir. Bu sayede araştırmanın geçerliğinin ve güvenilirliğinin artırılması amaçlanmıştır. Bogdan ve Biklen'e (2007) göre görüşmenin başlangıcında araştırmacı içtenlikle çalışmasının amacını görüşmecilerle paylaşmalıdır. Çalışmanın önemiyle ilgili görüştüğü bireyleri buna inandırmalıdır. Sürecin net açıklandığı bu durumlarda görüşülen bireyler araştırmacıyı desteklemeye çalışırlar. Görüşmeler ATA DİLMER'de bulunan öğretim elemanlarına ait odalarda gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler yapılırken ses kayıt cihazı kullanılarak verilerin daha verimli bir şekilde toplanmasına çalışılmıştır. Ses kayıt cihazıyla elde edilen görüşme verileri araştırmacı tarafından bilgisayar ortamında yazıya aktarılmıştır.

Verilerin Analizi

Bu araştırmada verilerin analizinde nitel veri analiz teknikleri kullanılmıştır. Nitel veri analizi nicel veri analizine göre daha fazla zaman alır ve enerji harcanmasına neden olur. Bu durum nicel veri analizinde olduğu gibi belli bir standartlaşmaya karşı gelinmesinden kaynaklanmaktadır. Nitel veri analizi bir görüşmeden, gözlemden ya da dokümandan doğrudan alıntılar yapılarak verilerin yanlı bir şekilde ortaya konulması olarak düşünülse de aslında oldukça karmaşık ve sistematik bir süreçtir (Ekiz, 2009). Yabancı öğrencilerin ve Türkçe okutmanlarının

görüşlerinden elde edilen verilerin çözümlenmesinde içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Çünkü içerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. İçerik analizinde temelde yapılan işlem, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenleyerek yorumlamaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2008).

Görüşmelerden elde edilen veriler öğrencilerin ve okutmanların sorumluluk üstlenmeyle ilgili görüşlerini ortaya koymuştur. Bu veriler araştırmacı tarafından bilgisayar ortamında yazıya geçirilirken katılımcıların ifadeleri, üzerinde hiçbir değişiklik yapılmadan verilmiştir. Katılımcıların ifadelerindeki anlam karışıklığını önlemek amacıyla araştırmacı tarafından gerekli görülen yerlere noktalama işaretleri eklenmiştir. Yazıya aktarılan görüşmeler üzerinde içerik analizi yapılmıştır. Veriler yazıya aktarılırken anlaşılmayan ifadeler için katılımcılarla görüşülerek anlaşılmayan ifadeler açıklığa kavuşturulmuş ve ifadelerden çıkarılan yorumlar ihtiyaç duyuldukça teyit edilmiştir. Katılımcılardan teyit alınarak verilerin güvenilirliği artırılmaya çalışılmıştır. Görüşme verilerinin yazıya aktarımından sonra analiz sürecine başlanarak kod, kategori ve temalar oluşturulmuştur. Oluşturulan kod, kategori ve temaların güvenilirliğini sağlamak için yazıya aktarılan veriler üzerinde Türkçe eğitimi alanında doktora yapan bir uzman da kodlama yapmıştır. Araştırmacı ve uzmanın yaptığı kodlama süreci karşılaştırılarak verilere son şekli verilmiştir. Yapılan kodlamalar arasındaki az sayıdaki farklılık iki kodlayıcının kodlar üzerinde birlikte inceleme yapıp tartışmasıyla ortadan kaldırılmıştır. Bu aşamadan sonra kod, kategori ve temalar son şeklini almıştır. Görüşmelerden elde edilen bulgulara ilişkin temalar Geleneksel anlayış (GA), Düşük özerklik (DÖ) ve Güçlü özerklik (GÖ) olarak belirlenmiştir.

Bulgular tablolar şeklinde sunulmuş ve kodları desteklemek için katılımcıların görüşlerinden örnek bölümler verilmiştir. Verilen örnek bölümlerle kodlamaların neye göre yapıldığı da ortaya konmuştur. Verilerin analizinde yapılan bu işlemlerle görüşme verilerinin güvenilirliği de sağlanmaya çalışılmıştır.

Bulgular

Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen öğrencilerin Türkçe öğrenme sürecinde sorumluluğun kime ait olduğuna ilişkin görüşleri Tablo 1’de sunulmuştur:

Tablo 1: Öğrencilerin Öğrenme Sürecinde Sorumluluğun Kime Ait Olduğuna İlişkin Görüşleri

Temalar	Kategoriler / Kodlar	Öğrenci Kodları	f
	Öğrenme Sürecinde Sorumluluk		
DÖ	Önce okutmana sonra öğrenciye aittir.	Ö ₂ , Ö ₅ , Ö ₁₀ , Ö ₁₁ , Ö ₁₄ , Ö ₁₅	6
DÖ	Önce öğrenciye sonra okutmana aittir.	Ö ₃ , Ö ₄ , Ö ₇ , Ö ₈ , Ö ₁₂	5
GÖ	Okutman ve öğrenciye aittir.	Ö ₁ , Ö ₆ , Ö ₉ , Ö ₁₃	4

Tablo 1 Türkçe öğrenen öğrencilerin Türkçe öğrenme sürecinde sorumluluğun kime ait olduğuna ilişkin görüşlerini yansıtmaktadır. Tablo 1 incelendiğinde Türkçe öğrenmede sorumlulukların kime ait olduğuyla ilgili üç farklı

Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Sorumlulukların Öğrenen Özerkliği Bağlamında Değerlendirilmesi

görüşün ortaya çıktığı görülmektedir. Bunlardan Ö₂, Ö₅, Ö₁₀, Ö₁₁, Ö₁₄ ve Ö₁₅ öğrencilerinin söylediği önce okutmaya sonra öğrenciye aittir maddesi ve Ö₃, Ö₄, Ö₇, Ö₈ ve Ö₁₂ öğrencilerinin söylediği önce öğrenciye sonra okutmaya aittir maddesi düşük özerklik anlayışı doğrultusundadır. Ö₁, Ö₆, Ö₉ ve Ö₁₃ öğrencilerinin söylediği okutman ve öğrenciye aittir maddesi güçlü özerklik anlayışını yansıtmaktadır. Öğrencilerin çoğunun öğrenme sürecinde sorumluluğun öncelikle okutmaya ait olduğunu düşünmesi bu konuda düşük özerkliğe sahip olduklarını göstermektedir.

Önce okutmaya sonra öğrenciye aittir maddesi için altı öğrenci görüş bildirmiştir. Bu öğrencilerden Ö₁₄'ün görüşüne yer verilmiştir:

Tabii öğretmenlerimiz. Yani biz Türkçeyi iyi bilmiyoruz yani hocalar anlattığından sonra geliştiriyoruz kendimizi. İlk olarak hocaların anlattığı önemli, ondan sonra kendimizin çalıştıklarımız.

Önce öğrenciye sonra okutmaya aittir maddesi için beş öğrenci görüşünü ifade etmiştir. Bunu Ö₈ şöyle dile getirmiştir:

Kendimizin çalışma daha önemli; ama mesela yüzde 65 sizin 35 öğretmenin. Çünkü gerçekten mesela ben önceden farklı İngiliz kursa gittim çok fayda görmedim; ama başka öğretmene gittim; ama öyle çok matematik gibi öğretiyor. Bunun için her şey aklımda kalıyor daha kolay anlıyorsun ve mantığı görüyorsun.

Okutman ve öğrenciye aittir maddesi için dört öğrenci görüş belirtmiştir. Buna ilişkin Ö₁₃'ün ifadesine aşağıda yer verilmiştir:

İki taraf da çok önemli. Mesela hoca verdiği veriyor, onu bize ödev verince onu da böyle tekrarlamak gerekiyor, onla ilgili o konuda ilgili yeni araştırmalar yapmamız gerekiyor; çünkü onlar önemli kendimiz için önemli.

Türkçeyi yabancı dil olarak öğreten okutmanların öğretim sürecinde öğrenme sorumluluğunun kime ait olduğuna ilişkin görüşleri Tablo 2'de verilmiştir:

Tablo 2: *Okutmanların Öğrenme Sorumluluğunun Kime Ait Olduğuna İlişkin Görüşleri*

Temalar	Kategoriler / Kodlar	Okutman Kodları
	Öğrenme Sürecinde Sorumluluk	
DÖ	Önce okutmaya sonra öğrenciye aittir.	O ₃ , O ₄ , O ₅
DÖ	Önce öğrenciye sonra okutmaya aittir.	O ₂
GÖ	Okutman ve öğrenciye aittir.	O ₁

Tablo 2 Türkçe öğreten okutmanların öğrenme sürecinde sorumluluğun kime ait olduğuna ilişkin görüşlerini yansıtmaktadır. Tablo 2 incelendiğinde öğrenme sürecinde sorumluluğun kime ait olduğuyla ilgili üç farklı görüşün ortaya çıktığı görülür. O₃, O₄, O₅ tarafından söylenen önce okutmaya sonra öğrenciye aittir ve O₂ tarafından önce öğrenciye sonra okutmaya aittir maddeleri düşük özerklik anlayışı doğrultusundadır. O₁ tarafından söylenen okutman ve öğrenciye aittir maddesinin ise güçlü özerklik anlayışına uygun olduğu görülmektedir.

Sorumluluk önce okutmana sonra öğrenciye aittir diyen O₅ sorumluluğun sürecin başında çoğunlukla okutmana ait olduğunu ve zamanla öğrencinin bu süreçte rolünün arttığını ifade etmiştir:

Bu yüzde ilk başta yüzde 30 öğrenciye yüzde 70 öğretmene daha sonra ilerledikçe yüzde 50 50 paylaşılır paydaşları arasında. En sonunda da öğrenme sürecinin sonunda da yüzde 70'e, yüzde 30 öğrenci öne geçer; çünkü hani öncelikle öğretmende bilgi edinme yollarını öğretmesi yine başta da söylediğimiz gibi öğrenmeyi öğretmesi gerekmekte. Öğrenciyi öğrenme sürecine çekip daha sonra onu aktif hâle getirmek kendisine yaklaştırmak ve sonra da kendisinden aktif hâle getirmek, öğretmenin yapması gereken şeylerden bir tanesi.

Sorumluluk önce öğrenciye sonra okutmana aittir diyen O₂ öğrenme sürecinde sorumluluğun büyük oranda öğrenciye ait olduğunu belirtmiştir:

Türkçe öğrenme sürecinde sorumluluk yüzde 60 öğrencinin, 40 hocanınır bence. Çünkü hoca öğrenciyi iyi şekilde yönlendirmeli öğrencinin çalışma takvimini iyi belirlemeli ve bu da yaklaşık yüzde 40, yüzde 30'luk bir paya denk geliyor. Şimdi öğrenci ne kadar iyi çalışsa da neye çalışacağını ve ne zaman nasıl çalışacağını bilmezse aynı kısır döngü gibi dönecektir. Nereden başlayacağını bilmeli öğrenci bunu da hoca öğretecek.

Sorumluluğun okutman ve öğrenciye eşit düzeyde ait olduğunu söyleyen O₁ öğrenme sürecinde okutmanın da öğrencinin de önemli sorumlulukları olduğunu vurgulamıştır:

Hocam şunu düşünüyorum ben, ikisinde de yani şöyle ki öyledir zaten; ama ee eğer öğrenciyi gerçekten yönlendiremiyorsanız bakıyorsunuz ki o da bi yerde kalıyor. O yüzden ne kadar öğrencide varsa sorumluluk bir o kadar da öğretmende. Çünkü biz bazen yanlış düşünüyoruz öğrenci merkezli öğretim eğitim mantığında öğrenciye bırakalım o ilerlesin değil yani. Hocam biz ne kadar yol açabilirsek o kadar gidiyor öğrenci o yüzden.

Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen öğrencilerin Türkçe öğrenme sürecindeki kendi sorumluluklarına ilişkin görüşleri Tablo 3'te sunulmuştur:

Tablo 3: Öğrencilerin Kendi Sorumluluklarına İlişkin Görüşleri

Temalar	Kategoriler / Kodlar	Öğrenci Kodları	f
	Öğrencinin Sorumlulukları		
GA	Okuma çalışmaları yapma	Ö ₃ , Ö ₁₀ , Ö ₁₁ , Ö ₁₄	4
GA	Derse zamanında gelme	Ö ₄ , Ö ₁₄	2
GA	Düzenli ödev yapma	Ö ₄ , Ö ₆ , Ö ₇ , Ö ₈	4
GA	Dersi dinleme	Ö ₄	1
GA	Sınavı geçme	Ö ₁₂	1
DÖ	Konuşma çalışmaları yapma	Ö ₅ , Ö ₁₀ , Ö ₁₁	3
DÖ	İyi Türkçe öğrenme	Ö ₉	1
DÖ	Yazma çalışmaları yapma	Ö ₁₄	1
GÖ	Ders dışında da çalışma	Ö ₁ , Ö ₆ , Ö ₇ , Ö ₈	4
GÖ	Sosyalleşme	Ö ₁₂	1
GÖ	Düzenli tekrar yapma	Ö ₁₅	1

Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Sorumlulukların Öğrenen Özerkliği Bağlamında Değerlendirilmesi

Tablo 3 Türkçe öğrenen öğrencilerin kendi sorumluluklarına ilişkin görüşlerini yansıtmaktadır. Tablo 3 incelendiğinde öğrencilerin sorumluluklarıyla ilgili on bir farklı görüşün ortaya çıktığı görülmektedir. Bunlardan Ö₃, Ö₁₀, Ö₁₁, Ö₁₄ tarafından söylenen okuma çalışmaları yapma, Ö₄, Ö₁₄ tarafından söylenen derse zamanında gelme, Ö₄, Ö₆, Ö₇, Ö₈ tarafından söylenen düzenli ödev yapma, Ö₄ tarafından söylenen dersi dinleme ve Ö₁₂ tarafından söylenen sınavı geçme gibi sorumlulukların geleneksel anlayış doğrultusunda olduğu görülmektedir. Ö₅, Ö₁₀, Ö₁₁ tarafından söylenen konuşma çalışmaları yapma, Ö₉ tarafından söylenen iyi Türkçe öğrenme ve Ö₁₄ tarafından söylenen yazma çalışmaları yapma sorumluluklarının düşük özerkliği yansıttığı görülmektedir. Ö₁, Ö₆, Ö₇, Ö₈ tarafından söylenen ders dışında da çalışma, Ö₁₂ tarafından söylenen sosyalleşme ve Ö₁₅ tarafından söylenen düzenli tekrar yapma sorumluluklarının güçlü özerklik anlayışı çerçevesinde söylendiği görülmektedir.

Dört öğrencinin belirttiği okuma çalışmaları sorumluluğunda Ö₃ kendisinin kitap okuması gerektiğini şu sözlerle ifade etmiştir:

Ben şimdi okuma problemim var. Hoca her zaman bana oku dediği zaman ben çok yavaş okuyorum çok yavaş, sanki yaşlı insan okuduğu zaman nasıl okuyacak ben öyle Türkçeyi okuyorum. Ben bunu geliştirmek için şeyi daha pratik yapmam lazım mesela evde en azından sesli kitab okumam lazım; ama asla okumuyorum yani o benim şeyim eksikliğim.

Ö₄ kendi sorumluluklarına ilişkin derse düzenli gelmesinin, düzenli ödev yapmasının ve dersi dinlemesinin gerekli olduğunu vurgulamıştır:

Derlere zamanında gelmeliyim, ödevlerimi hocanın verdiği ödevleri gerekli ve düzenli bir şekilde yapmalıyım ve dersi dinlemeliyim. Hocayı derste dinlersen, hocayı anlamaya çalışırsan başarılı olursun.

Öğrencilerin sorumluluğunun sınavı geçme ve arkadaşlarıyla sosyalleşme olduğunu dile getiren Ö₁₂'nin görüşüne yer verilmiştir:

Sınavdan mezun olmak. Şu şey söyledim yani kursa geliyorum, eve dönüyorum, biraz okuyorum, kitap okuyorum, uyuyorum, ondan sonra arkadaşlarımla konuşuyorum, sosyalleşiyorum.

Üç öğrencinin belirttiği konuşma çalışmaları yapma sorumluluğunda Ö₁₀ doğru konuşulması gerektiğini belirtmiştir:

Doğru konuşmam ilk baştan konuşurken arkadaşlarım beni düzeltmek düzeltiyorlardı; ama ben birazcık kırılıyordum; ama şimdi bunu mantıklı bakarsam benim doğru konuşmam lazım. Çünkü sonuçta ben Türk değilim yani daha onlar iyi biliyorlar nasıl telaffuz etmemi, o yüzden yani doğru konuşmak.

Ö₉ iyi Türkçe öğrenmesinin kendi sorumluluğu olduğunu şu sözlerle ifade etmiştir:

Yani bu Türkçemi iyi iyice öğrenmek.

Yazma çalışmaları yapmaları gerektiğini ifade eden Ö₁₄'ün görüşlerine aşağıda yer verilmiştir:

Yazma okuma. Tabii yani dersleri kaçırmamız gerekiyor; ama bazı problemler olduğu için de kaçıırıyoruz.

Dört öğrenci öğrenmenin sadece dersle sınırlı olmadığını ve ders dışında da dikkatli çalışmak gerektiğini belirtmişlerdir. Bu öğrencilerden Ö₈'in görüşü şöyledir:

Çalışmak. Tabii her şey bu her şey çalışmak diyebilirsin, mesela ödev verdiler sen öyle sadece ödev yapmak için ödevi yapamaz yapmazsın, öyle düşünceli, nasıl, çok dikkatli yapacaksın. Mesela televizyon baktığı zaman ödev yaparsın o kadar dikkatli olmazsın; çünkü bazen öyle burada bakıyorsun bazen televizyonda bence bu çok iyi değil konsantrasyon ol.

Düzenli tekrar yapmanın sorumlulukları arasında olduğunu söyleyen Ö₁₅'in görüşü şöyledir:

Dersten sonra hemen derse çalışmak; çünkü derse hemen çalışmazsan dersti unutuyorsun, konuyu unutuyorsun ve daha hatırlamıyorsun ve biraz zor olur ve derse daha etkileniyor. Yani ben bugün dersti gördüm Türkçe gramere bu dil bilgisi gördüm. Yarın çalışsam obür gün çalışsam onu heç hatırlamıyorum heç yani hatırlamıyorum, bi de iyi anlamıyorum yani. Her şeyi yerinde yani her şeyi vaktinde.

Türkçeyi yabancı dil olarak öğreten okutmanların öğretim sürecinde öğrencilerin sorumluluklarına ilişkin görüşleri Tablo 4'te verilmiştir:

Tablo 4: Okutmanların Öğrencilerin Sorumluluklarına İlişkin Görüşleri

Temalar	Kategoriler / Kodlar	Okutman Kodları
	Okutmanlara Göre Öğrencilerin Sorumlulukları	
GA	Derse devam etme	O ₂ , O ₄
DÖ	Düzenli çalışma	O ₂ , O ₃
DÖ	Düzenli ödev yapma	O ₃ , O ₄
GÖ	İşin öneminin farkında olma	O ₁
GÖ	Sosyal ortamlarda öğrenmesini pekiştirme	O ₃
GÖ	Kendi başına sorumluluk üstlenme	O ₃
GÖ	Ders dışında da Türkçeyle ilgili etkinlik içinde olmaları	O ₃ , O ₅

Tablo 4 Türkçe öğreten okutmanların öğrenme sürecinde öğrencilerin üzerine düşen sorumluluklara ilişkin görüşlerini yansıtmaktadır. Tablo 4 incelendiğinde öğrenme sürecinde öğrencilerin sorumluluklarıyla ilgili yedi farklı görüşün ortaya çıktığı görülür. O₂ ve O₄ tarafından söylenen öğrencilerin sorumluluğunun derse devam etmek olduğunu belirten görüş geleneksel anlayışı yansıtmaktadır. O₂ ve O₃ tarafından söylenen düzenli çalışma ve O₃, O₄ tarafından söylenen düzenli ödev yapma sorumlulukları düşük özerklik anlayışı doğrultusundadır. O₁ tarafından söylenen işin öneminin farkında olma, O₃'ün söylediği sosyal ortamlarda öğrenmesini pekiştirme, kendi başına sorumluluk üstlenme ve O₃ ile O₅'in söylediği ders dışında da Türkçeyle ilgili etkinlik içinde

Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Sorumlulukların Öğrenen Özerkliği Bağlamında Değerlendirilmesi

olmaları sorumluluklarının ise güçlü özerklik anlayışına uygun olduğu görülmektedir.

Öğrencilerin sorumluluklarının derse devam etme ve düzenli çalışma olduğunu söyleyen O₂'nin görüşleri şöyledir:

Öğrencinin sorumlulukları birincisi devamdır. Dersine devam etmeli; çünkü her ne kadar ders dışarda çalışarak da öğrenilse de hocanın koordinatörlüğünde devam ederse daha iyi olur. İkincisi düzenli çalışmadır, yani günü gününe dediğimiz çalışmadır. Ben öğrencilerimi hiçbir zaman beş saat, dört saat, on saat çalışın demedim; ama her zaman gününde çalışın, ödevlerinizi zamanında yapın, konularınızı zamanında tekrar edin dediğim için düzenli çalışma, sorumlulukların başında gelir.

Sosyal ortamlarda öğrenmesini pekiştirme, kendi başına sorumluluk üstlenme, ders dışında da Türkçeyle ilgili etkinlik içinde olmaları ve düzenli ödev yapmanın öğrencilerin sorumlulukları olduğunu söyleyen O₃ öğrencilerin okutmanın verdikleriyle yetinmeyip buna ek aktiviteler yapması gerektiğini şöyle belirtmiştir:

Önce elbette hocanın vermiş olduğu sorumlulukları yerine getirerek bir defa asli görevini tamamlamak. Onun dışında öğretmenin verdiği görevler belki iki saatlik, üç saatlik bir çalışmanın sonunda bitti; geriye gün içerisinde çok büyük bir zamanı var. Öğrenci bu noktada hemen kendini sorgulaması lazım. Sadece öğretmenin verdiği sorumluluklarla yetiniyorsa burda da öğrenci kendini eksik bırakıyor. Yani bu noktada kendini sorgulaması lazım. Ben bunun dışında ne yapabilirim? Belki bir kitap takip edebilir, belki bir gazete takip edebilir; bunun dışında sadece kitap ve gazete değil, sosyal hayatta dışarıya çıkıp insanlarla muhatap olması ,çarşıya pazara inerek sosyal bir diyaloga girmesi bile onun için bir sorumluluktur, bir kazançtır yani. Sadece kendi içerisinde bulunduğu ortamda kapalı kalıyorsa bu onun kendine ait bir sorumluluğu da yerine getirmediği fikrini bende uyandırıyor.

Öğrencilerin yaptıkları işin önemini farkında olmaları gerektiğini belirten O₁ dil öğrenme sürecinde farkındalık sahibi olmalarının dil öğrenmelerini kolaylaştırdığını şu sözlerle ifade etmiştir:

Öğrencinin vazifesi işin ciddiyetini kavramalı ve aslında çok büyük bir şey yaptığını da fark etmeli. Yani bambaşka bir dil mesela Afrika'dan gelen öğrenci bambaşka bir dil ve gerçekten bir dil bir insan, iki dil iki insan mantığıyla bambaşka bir insan olma gayretindediniz ve o kültürü ne kadar çok tanırırsanız, o dili ne kadar çok iyi kullanırsanız orada bulunurken o dille beraber yaşama ordaki yaşam şartlarınız da o kadar kolay olur. O yüzden işin ciddiyetini kavrama en önemlisi.

Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen öğrencilerin Türkçe öğrenme sürecindeki okutmanların sorumluluklarına ilişkin görüşleri Tablo 5'te sunulmuştur:

Tablo 5: Öğrencilerin Okutmanların Sorumluluklarına İlişkin Görüşleri

Temalar	Kategoriler / Kodlar	Öğrenci Kodları	f
	Öğrencilere Göre Okutmanların Sorumlulukları		
GA	Ders anlatma	Ö ₄ , Ö ₁₁ , Ö ₁₂	3
GA	Ödev verme	Ö ₄	1
GA	Ödevleri kontrol etme	Ö ₇	1
GA	Derse hazırlıklı gelme	Ö ₅ , Ö ₈	2
GA	Bir konuyu iyice öğretme	Ö ₉	1
DÖ	Konular arası bağlantı kurma	Ö ₂	1
DÖ	Derste test çalışmaları yaptırma	Ö ₁₃	1
DÖ	Öğrencinin yanlışlarını düzeltme	Ö ₁ , Ö ₁₃	2
GÖ	Öğrenciye destek olma	Ö ₁ , Ö ₁₄	2
GÖ	Öğrenciyi motive etme	Ö ₂ , Ö ₃ , Ö ₅ , Ö ₁₃	4
GÖ	Öğrenciyle etkili iletişim kurma	Ö ₅ , Ö ₆	2
GÖ	Öğrenciyi tanıyıp anlama	Ö ₆ , Ö ₉	2
GÖ	Farklı alanlarda öğrenciyi geliştirme	Ö ₇	1
GÖ	Oyunlarla öğretim yapma	Ö ₁₂	1
GÖ	Öğretilenleri uygulatma	Ö ₁₅	1

Tablo 5 Türkçe öğrenen öğrencilerin okutmanların sorumluluklarına ilişkin görüşlerini yansıtmaktadır. Tablo 5 incelendiğinde okutmanların sorumluluklarıyla ilgili on beş farklı görüşün olduğu görülmektedir. Öğrencilerin görüşleri, ders anlatma, ödev verme, ödevleri kontrol etme, derse hazırlıklı gelme, bir konuyu iyice öğretme, konular arası bağlantı kurma, derste test çalışmaları yaptırma, öğrencinin yanlışlarını düzeltme, öğrenciye destek olma, öğrenciyi motive etme, öğrenciyle etkili iletişim kurma, öğrenciyi tanıyıp anlama, farklı alanlarda öğrenciyi geliştirme, oyunlarla öğretim yapma ve öğretilenleri uygulatma şeklindedir.

Okutmanların sorumluluklarının ders anlatma ve ödev verme olduğunu söyleyen Ö₄'ün görüşüne yer verilmiştir:

Öğretmenlerin görevi, zaten öğretmenlerimiz hep görevlerini yapıyorlar. Ödev vermek bir kelime olsun az önce kendiniz de derste gördünüz hoca kelimeleri tek tek anlattı işte görevini yerine getiriyor hocalar.

Ö₇ okutmanların verdiği ödevleri kontrol etmesinin sorumlulukları arasında olduğunu şu sözlerle ifade etmiştir:

Ben hangi şeyden hiç hoşlanmıyorum açıkçası bir öğretmen bize bir ödev veriyor, ertesi gün için mesela çarşamba günü için çarşamba günü biz derse gelince o hiçbir şey sormuyor. Bu ödev hakkında unutmuş, nasıl bir iş böyle ben çalıştım ben hatalarımın düzeltilmesini istiyorum; ama o unutmuş.

Okutmanların derse hazırlıklı gelmesi ve öğrenciyle etkili iletişim kurması gerektiğini belirten Ö₅'in görüşü şöyledir:

Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Sorumlulukların Öğrenen Özerkliği Bağlamında Değerlendirilmesi

Öğretmen ben biraz öğretmenlik yaptım, bana göre önemi öğretmen baba gibi olması gerek. Yeni (yani) bu babalık hissi yeni (yani) hissetmesi gerek. Aynı zamanda hazır olması gerekiyor, önceden derse hazırlanması gerekiyor; çünkü öğretmen ana dili öğretmesi için o sanki o yani her şey sanki her şey bildiğin gibi davranıyor bana. Bana göre bu yanlış bir şey hazırlanması gerek dersleri.

Öğrenciyi tanıyıp anlama ve bir konuyu iyice öğretmenin okutmanların sorumluluğu olduğunu söyleyen Ö₉'un görüşü şöyledir:

Öğrencisini iyice anlamalı ve daha önce söylediğim gibi bir şeyi, dersi, bir konuyu öğrencilere böyle anlayana kadar böyle şey yapmalı.

Ö₂ konular arasında bağlantı kurmanın okutmanların sorumluluğu olduğunu ifade etmiştir:

Bence motive yapmak. Mesela sadece geldi de öğretmen geldi de sadece bu bu oluyor, bu bu oluyor dese yani insanın ilk olarak sadece öğretmek değil de arasında bağlantı kurmak.

Ö₁₃ okutmanların derste test çalışmaları yaptırımlarının sorumlulukları olduğunu dile getirmiştir:

Mesela test getiriyorlar biraz zor oluyor; ama o bizim için çok iyi zorlanıyoruz ama sonra onu böyle inceleyince bizim için daha faydalı, çok faydalı oluyor onlar çok iyi.

Öğrencinin yanlışlarını düzeltme ve öğrenciye destek olmanın okutmanın sorumlulukları arasında olduğunu söyleyen Ö₁'in görüşü şöyledir:

Bizimle ders çalışmak da var biz hocelerle şimdi çok yakın olmuşuz arkadaş gibi. Bizimle davranışıyor çok iyi yani, hiçbir böyle şey yok. Yani biz kelimeleri yanlış söylesek de hoceler bize doğrusunu söyle(r) yani.

Dört öğrencinin belirttiği okutmanların öğrencileri motive etmesi gerektiğine ilişkin Ö₃'ün ifadesine yer verilmiştir:

Burda biraz sıkıcı oluyor. Bazı hocalar ne yapıyorsun, neden yazmıyorsun, neden telefon şey yapıyorsun (diyorlar). Bunların hepsi yaşları farklı farklı mesela 17 yaşları var önceki dönemde 37 38 yaşa kadar da vardı. Ama şimdi en yaşlısı benim biraz sıkıcı oluyor, sıkılıyorum derste. İlkokul değil burası sıkılıyorsun, mesela öyle rahat hissetmiyorum mesela bitsin gideyim, yani öyle hissediyorum hepsi öyle değil.

Ö₇ okutmanların öğrencileri farklı alanlarda geliştirmeleri gerektiğiyle ilgili görüşlerini aşağıda dile getirmiştir:

Aslında ben derslerimizden çok memnunum. Mesela nasıl diyebilirim ki bizim hocalarımız herkes kendi şekilde bize öğretiyor. Mesela ... hoca çok güzel dil bilgisi kurallarını anlatıyor, bir de ... hoca aynı şey ... hoca onun dersleri daha çok Türk kültürüyle ilgili biz daha çok konuşuyoruz, yazma alıştırmayı yapıyoruz falan. ... hoca sinema hocası mesela cuma günleri her zaman bize film izletiyor, o çok eğlenceli. Sonradan bilmediğimiz kelimeleri bize anlatıyor falan, herkes kendi şekilde anlatıyor.

Oyunlarla öğretim yapmanın okutmanların sorumluluğu olduğunu ifade eden Ö₁₂'nin görüşleri şöyledir:

Öğretmenler ders anlatmak iyice anlatmak zaten anlatıyorlar. Bi de yaptığı şeyler bence oyunlar olabilir, mesela Türkçe oyunlar, mesela ne oyunları var bilmiyorum ben.

Ö₁₅ okutmanların öğretilenleri uygulatmaları ve dönüt almaları gerektiğini ifade eden şu görüşünü ifade etmiştir:

Misala bugün yeni bir dil bilgisi geçtiler, yarın hemen oni sorsunlar, sınav gibi sorsunlar. Verdiğimiz dil bilgi öğrendiniz mi, bir örnek ver, bir cümle kur.

Türkçeyi yabancı dil olarak öğreten okutmanların öğretim sürecinde kendi sorumluluklarına ilişkin görüşleri Tablo 6'da verilmiştir:

Tablo 6: Okutmanların Kendi Sorumluluklarına İlişkin Görüşleri

Temalar	Kategoriler / Kodlar	Okutman Kodları
	Okutmanların Sorumlulukları	
GA	Araştırma yapıp derse hazırlanma	O ₁
GA	Disiplinli ve düzenli olma	O ₂ , O ₃
GA	Eksiklikleri telafi etme	O ₂
GA	Konuya hakim olma	O ₃
DÖ	Öğretim becerisine sahip olma	O ₃ , O ₅
GÖ	Öğrenciyi yönlendirme	O ₂ , O ₃ , O ₄
GÖ	Öğrencilerle iyi iletişim kurma	O ₂
GÖ	Öğrenciyi tanıma	O ₂
GÖ	Sorumluluklarını bilme	O ₂
GÖ	Öğrencilerin öğrenme süreçlerini dengeleme	O ₂
GÖ	Öğrencileri motive edebilme	O ₃ , O ₄
GÖ	Teşvik edici ve yapıcı olma	O ₄

Tablo 6 Türkçe öğreten okutmanların sorumluluklarına ilişkin görüşlerini yansıtmaktadır. Tablo 6 incelendiğinde okutmanların sorumluluklarıyla ilgili on dört farklı görüşe sahip olduğu görülür. Araştırma yapıp derse hazırlanma, disiplinli ve düzenli olma, eksiklikleri telafi etme ve konuya hâkim olma sorumluluklarının geleneksel anlayışı yansıttığı görülmektedir. Öğretim becerisine sahip olma sorumluluğunun düşük özerkliği yansıttığı görülmektedir. Öğrenciyi yönlendirme, öğrencilerle iyi iletişim kurma, öğrenciyi tanıma, sorumluluklarını bilme, öğrencilerin öğrenme süreçlerini dengeleme, öğrencileri motive edebilme, teşvik edici ve yapıcı olma sorumluluklarının ise güçlü özerkliği yansıttığı görülmektedir.

Okutmanların araştırma yapıp derse hazırlanması gerektiğini ifade eden O₁ okutmanların çeşitli etkinlikler geliştirmek için arka planda çalışması gerektiğini şöyle açıklamıştır:

O₁: Yabancılar Türkçe öğretim noktasında bol materyal gerekli ama her türlü materyal. Yani en çok sıkıntıyı bu alanda yaşıyoruz. Elimizde malzeme kitap var; ama farklı bir şeyler ortaya koymak yani öğrenciyi bir şeyler yaparken o etkinlikleri yaparken onun içinde öğrenmesini sağlamak. Çünkü dil bilgisinden hareketle ya da bol bol metinlerden hareketle biraz yoruluyor öğrenci, yani

Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Sorumlulukların Öğrenen Özerkliği Bağlamında Değerlendirilmesi

öğrencinin aktif hâle getirilmesi onun için de farklı etkinlikler ortaya koymak. O yüzden de öğretmenin de ciddi manada arka planda çalışması gerekiyor. Hep yeni şeyler üretmek adına.

O₂ okutmanların öğrenciyi yönlendirme, öğrencilerle iyi iletişim kurma, öğrenciyi tanıma, sorumluluklarını bilme, disiplinli ve düzenli olma, öğrencilerin öğrenme süreçlerini dengeleme ve eksikliklerini telafi etme gibi sorumluluklara sahip olduğunu bildiren şu ifadeleri dile getirmiştir:

Okutmanın sorumlulukları aslında şöyledir bence, okutman bir kere öğrencisiyle iyi iletişim kurması lazım, öğrencinin karşısındaki öğrencinin ihtiyaçlarını iyi bilmesi lazım ve o karşısındaki öğrencilerin nasıl neden burda olduğunun farkında olması lazım okutmanın. Ya bu öğrenci neden burda bu öğrenci gezmek için mi gelmiş, eğlenmek için mi gelmiş, okumak için mi gelmiş, ne için gelmiş? Bunun farkına varırsa biz de ona göre karşılık veririz. Evet bu öğrenci buraya Türkçe öğrenmek için buraya okumak için gelmiş benim de o zaman sorumluluğum ona en iyi şekilde Türkçeyi öğretmeye çalışmak. Diğer sorumluluklarım ders derslere düzenli gitmektir, dersleri düzenli takip etmektir ki öğrencide bir motivasyon eksikliği olmasın. Bir derse sen geç girip erken çıkmak ya da dersin birine girip birine girmemek ya da öğrenciyi bir ders konuşturup diğer ders hadi bugün serbestsiniz demek öğrencinin kafasında öğretmenin düzensizliği olmaması lazım. Bu açıdan siz ne kadar düzgünseniz öğrencinin düzenli olmasını o kadar çok istersiniz ve öğrenci de ciddi anlamda ben şunu fark ettim, öğretmen ne kadar düzenliyse yani mesela ödev veriyor, ödevini takip ediyor, dersi anlatıyor, dersini takip ediyor, öğrenci de aynı şekilde. Evet mesela işte a hocası ödev veriyor, ödevine bakar. O yüzden ben bunun ödevini yapmalıyım; ders anlatıyor, evet dersine hazırlıklı gitmeliyim; çünkü bu ödev verecek. Bunların öğrenme düzeyleri nasıl bi Arap'la bi Afrikalı aynı hızda öğrenmiyor onların hızları farklı o sınıfta bu dengeyi de sağlaması lazım.

Okutmanların konuya hakim olmaları, öğretim becerisine sahip olmaları ve öğrencileri motive edebilmeleri gibi sorumlulukları olduğunu söyleyen O₃'ün görüşüne yer verilmiştir:

Öncelikle sınıfta aktaracağı bilgiye olan hakimiyetiyle sorumluluğu başlıyor. İkincisi bilgisini olabildiğince öğrencinin anlayabileceği düzeye indirgeyerek örnekleriyle anlatımıyla tavır davranışıyla beden diliyle belki kullanabileceği belki kullanabileceği görsel materyallerle işitsel materyallerle bunların her birisiyle sorumluluk, bu noktada hocayla başlıyor; ama hoca daha çok sınıf içerisinde, hani ilk önce sınıf içerisinde ciddiyetiyle başlamalı; ama bununla birlikte hoca sorumluluğunu yerine getirirken ödevlendirmelerin özellikle öğrencileri yönlendirme noktasında yani bilgisi ve bilgisiyle birlikte ulaşılabilirliği mümkün olan kaynaklara öğrencileri yönlendirmesiyle öğrenciyi karşı olan sorumluluklarını yerine getirebilir. İkincisi sıradan basit bilgileri vermenin yanında onları destekleyici unsurlar kullanabilir mesela kısa basit testler uygulayabilir ya da günlük konuşmaları içeren videolarla anlattığı dersi destekleyebilir. Bunun yanında sadece ders kitaplarıyla değil ders kitaplarına ilaveten kullanabileceği hikaye kitaplarıyla öğrenciyi motive edebilir geliştirebilir.

O₄ okutmanların teşvik edici ve yapıcı olmalarının öğrencileri kazanmada önemli rol oynadığını şu sözlerle dile getirmiştir:

Teşvik etmek, meraklarını uyandırmak. İnceleme ve araştırmaya yönlendirmek. Bunlar olabilir. Yoksa kişi sevmediği bir şeyi asla yapmak istemez. Yapmak istemeyecektir de yani. Merak etmeli, o derse ilgi ve merakla gelmeli. Merak duygusunu kazandırabilmeli öğretmen. Öğrenci sadece öğretmeni sevdiği için, onunla iletişim kurabilmek için bile derse hazırlıklı gelebilir. O hocayla konuşabilmek için yani. Bu anlamda teşvik edici rolü çok önemli bence.

Tartışma ve Sonuç

Türkçe öğrenen yabancı öğrencilerin ve Türkçe okutmanlarının öğrenme sürecinde sorumluluk üstlenmeye ilişkin görüşlerini belirlemeyi amaçlayan bu çalışmada öğrenci ve okutman görüşleri beraber sunularak bütüncül bir inceleme yapılmıştır.

Türkçe öğrenme sürecinde sorumluluğun kime ait olduğu konusunda 6 öğrenci önce okutmanın sonra öğrencinin sorumlu olduğunu, 5 öğrenci önce öğrencinin sonra okutmanın sorumlu olduğunu ve 4 öğrenci ise okutmanın ve öğrencinin eşit düzeyde sorumluluk üstlendiğini belirtmiştir. Bununla birlikte okutmanlardan O₃, O₄ ve O₅ de önce okutmanın sonra öğrencinin sorumlu olduğunu söylemiştir. Öğrenme sürecinde sorumluluğun paylaşımı konusunda öğrenciler ve okutmanlar benzer bir şekilde düşünülmektedir. Bu durum daha uyumlu ders işlemlerini kolaylaştırırken süreçte öğretmenin daha baskın duruma gelmesine neden olabilir. Bu durum öğrencilerin öğrenme sorumluluğunu üstlenmede tam anlamıyla özerkliğe ulaşamadıklarını göstermektedir. Kaya'nın (2012) araştırmasında yabancı dil öğrenenlerin ders dışında kendi öğrenme sorumluluklarını alma bilincinde olmadıkları ve sorumluluğu büyük oranda öğretim elemanına bıraktıkları görülmüştür. Demirtaş (2010) öğrencilerin öğrenme süreçlerinde sorumluluk alma konusundaki farkındalıklarının yetersiz olduğunu belirtirken Barillaro (2011) okutmanların sınıf içindeki öğrenme süreçlerinde asıl sorumluluğun kendilerinde, sınıf dışındaki öğrenmelerde ise sorumluluğun öğrencide olduğunu düşündüklerini söylemiştir. Benzer çalışmalarda da öğrencilerin öğrenme sürecinde sorumluluğun büyük oranda öğretmene ait olarak görüldüğü ve öğretmenlerin de sorumluluğun kendilerinde olduğunu düşündükleri ortaya konmuştur (Baylan, 2007; Chan, 2003; Cotterall, 1995; Demirtaş ve Sert, 2010; Erbil Tursun, 2010; Koçak, 2003; Spratt, Humprey ve Chan, 2002; Üstünlüoğlu, 2009; Yıldırım, 2012). Ortaya çıkan bu sonuçlar araştırma sonucunu desteklemektedir. Araştırma sonucunda da öğrencilerin öğrenme sürecinde sorumluluğun öncelikle okutmanda olduğunu söyledikleri ve okutmanların ise sorumluluğu öncelikle kendilerinde gördükleri tespit edilmiştir.

Öğrenciler okuma çalışmaları yapma, düzenli ödev yapma ve ders dışında da çalışma faaliyetleri yapmanın sorumlulukları arasında olduğunu çoğunlukla belirtmişlerdir. Okutmanlar da öğrencilerin görüşlerine paralel bir şekilde derse devam etme, düzenli çalışma, düzenli ödev yapma, ders dışında da Türkçeyle ilgili

etkinlik içinde olmaları gibi davranışların öğrencilerin sorumluluğu olduğunu söylemişlerdir. Bununla beraber okutmanlar öğrencilerin sorumluluk üstlenmesinin öğrenme sürecini kolaylaştırdığı gibi kısalttığını da ifade etmişlerdir. Öğrencilerin öğrenme sürecinin bütün aşamalarında kendi öğrenmelerinin sorumluluğunu üstlenmeleri, başarıya daha hızlı erişebilmelerini sağlar (Eker, 2010).

Etkili bir öğrenme ortamının sağlanabilmesinin temel koşullarından birinin öğretmenlerin sorumluluklarını etkin bir şekilde yerine getirmeleri olduğu bilinmektedir. Freidman (1999) öğrencilerin çoğunun okutmanların sorumluluklarının başında öğrenciyi derse motive etmenin geldiğini belirttiğini aktarmıştır. Öğrenme sürecinde öğrencilerin sorumluluk üstlenmesinde motivasyon düzeylerinin artmasının önemli bir rolü vardır (Ma ve Ma 2012). Okutmanlardan O₂, O₃, O₄ ise okutmanın sorumluluğunun öncelikle öğrenciyi yönlendirmek olduğunu ittifakla söylemişlerdir. O₃ ve O₄ aynı zamanda kendi sorumlulukları arasında öğrenciyi motive etmenin olduğunu belirtmişlerdir. Öğrencilerin ve okutmanların bu konuda belirttiği görüşlere genel olarak bakıldığında öğrencilerin daha çok iletişimin ve sosyalleşmenin olduğu öğrenme ortamı oluşmasını istedikleri buna karşın okutmanların ise öncelikle öğrenci başarısının yüksek olduğu bir ortamı hedefledikleri anlaşılmaktadır. Öğrenciler okutmanlardan dersin zevkli geçmesini sağlamalarını beklerken okutmanlar kendilerinin sorumluluğunun öğrencilerin başarılarını artırmak olduğunu düşünmüşlerdir. Bu süreçte okutmanların motivasyonu da önemsendiği söylenebilir. Fazey ve Fazey (2001) öğrenme sürecinde öğretmenden motivasyon geldiğinde öğrencilerin daha düşük oranda öğrenme sorumluluğuna ve öz düzenleme becerilerine sahip olduğunu ifade eder (akt. Üstünlüoğlu, 2009). Bu anlamda okutmanların motivasyonu vermek yerine öğrencilerin motivasyona ulaşmalarında yönlendirici bir rol üstlenmelerinin daha doğru olduğunu söylemek mümkündür.

Öğrenme sürecinde öğrencinin ve öğretmenin rolleri çoğu zaman iç içedir. Bundan dolayı bu kişiler birbirinin rolünü üstlenme eğiliminde olabilirler. Hem öğrenci hem de öğretmen öğrenme sürecinde kendi üzerine düşen görev ve sorumlulukların farkında olarak üzerine düşenleri yapmalıdır. Yeri geldikçe kendi sorumluluklarını ve karşı tarafın sorumluluklarını birbirlerine hatırlatmaları gerekir. Öğrencilerin ve okutmanların öğrenme sürecinde sorumluluğun daha çok okutmanın görevi olduğunu düşündükleri söylenebilir. Bu durum öğrenen özerkliği bağlamında olumlu bir durum olarak değerlendirilemez. Buna rağmen öğrencilerin ve okutmanların kendi üzerlerine düşen sorumlulukların çoğunlukla farkında oldukları ve birbirlerinden beklentilerinin de öğrenme sürecini olumlu yönde desteklediği sonucuna ulaşılmıştır.

Bu sonuçlar doğrultusunda aşağıdaki öneriler sunulabilir:

- Öğrencilerin ders ile ilgili aktivitelere katılımlarının artırılması ve sorumluluk bilincinin geliştirilmesi için çeşitli uygulamalar geliştirilmelidir. Bunlar arasında öğrenci gelişim dosyası kullanımı öğrencilerin ve okutmanların dil öğrenme sürecindeki gelişimi kolayca izleyebilmelerini de sağlar.

• Yabancı dil öğreniminde öğrenen merkezli ortamlar oluşturulmalıdır. Yabancılar Türkçe öğreten dil merkezleri bünyesinde bireysel erişim merkezleri açılması öğrencilerin kendi kendine öğrenme etkinliklerini daha çok gerçekleştirmelerini ve daha fazla sorumluluk üstlenmelerini sağlayabilir.

• Okutmanlar derslerde yeri geldikçe öğrencilerin sorumluluklarını hatırlatmalı ve kendi sorumluluklarının neler olduğunu hatırlamalıdır. Böylece herkes kendi üzerine düşen görevi daha iyi fark ederek yerine getirir.

• Okutmanların süreç içerisinde kendilerini biraz daha geri plana çekmeleri öğrencilerin sürece etkin katılımını artırabilir. Öğretmenin çok baskın olduğu durumlarda öğrenciler kendi sorumluluklarını da öğretmene devretmektedir.

Kaynakça

Al Asmari, A. (2013). Practices and prospects of learner autonomy: teachers' perceptions. *English Language Teaching*, 6(3), 1-10.

Barillaro, F. (2011). *Teacher perspectives of learner autonomy in language learning*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Sheffield Hallam University.

Baylan, S. (2007). *University students' and their teachers' perceptions and expectations of learner autonomy in efl prep classes*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Benson, P. (2001). *Teaching and researching autonomy in language learning*. London: Longman.

Bıçer, N. (2015). Yabancılar Türkçe öğretiminde öğrenen özerkliği süreçlerinin incelenmesi. Yayınlanmamış doktora tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.

Bogdan, R. C. ve Biklen, S. K. (2007). *Qualitative research for education* (Fifth edition). London: Pearson.

Boyno, M. (2011). *An analysis of the factors influencing learner autonomy in the Turkish efl context*. Yayınlanmamış doktora tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.

Breen, M. P. ve Mann, S. (1997). Shooting arrows at the sun: Perspectives on a pedagogy for autonomy. P. Benson ve P. Voller (ed.). *Autonomy and Independence in Language Learning* (s. 132-149). London: Longman.

Candy, P. C. (1991). *Self-direction for lifelong learning*. California: JosseBass.

Chan, V. (2003). Autonomous language learning: The teacher's perspectives. *Teaching in Higher Education*, 8(1), 33-54.

Cotterall, S. (1995). Readiness for autonomy: investigating learner beliefs. *System*, 23(2), 195-205.

Cotterall, S. ve Reinders, H. (2001). Fortress or bridge? Learners' perceptions and practice in self access language learning. *Tesolanz*, 8, 23-38.

Dam, L. (2011). Developing learner autonomy with school kids: Principles, practices, results. David Gardner (ed.). *Fostering Autonomy in Language Learning*

(s. 40-51). Gaziantep: Zirve Üniversitesi <http://ilac2010.zirve.edu.tr> 18.02.2015 tarihinde alınmıştır.

Demircan Yıldırım, F. (2014). *Identifying efl instructors' beliefs and practices on learner autonomy*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ufuk Üniversitesi, Ankara.

Demirtaş, İ. (2010). *Üniversite İngilizce hazırlık eğitiminde özerk öğrenme becerileri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.

Demirtaş, İ. ve Sert, N. (2010). English education at university level: who is at the centre of the learning process? *Novitas-ROYAL (Research on Youth and Language)*, 4(2), 159-172.

Dickinson, L. (1993). Talking shop: Aspects of autonomous learning. An interview with Leslie Dickinson. *ELT Journal*, 47(4), 330-336.

Eker, D. N. (2010). *Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde öğrenen özerkliği*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.

Ekiz, D. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Erbil Tursun, S. (2010). *Orta öğretim İngilizce dersinde öğrencilerin ve öğretmenlerin öğrenen özerkliği ile ilgili görüşleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Trakya Üniversitesi, Edirne.

Friedman, I. A. (1999). Teacher-perceived work autonomy: the concept and its measurement. *Educational and Psychological Measurement*, 59(1), 58-76.

Glesne, C. (2012). *Nitel araştırmaya giriş* (Çeviri Editörleri: Ali Ersoy ve Pelin Yalçinoğlu). Ankara: Anı Yayıncılık.

Gömlüksiz, M. N. ve Bozpolat, E. (2012). İlköğretimde yabancı dil öğreniminde öğrenen özerkliği. *Zeitschrift für die Welt der Türken*, 4(3), 95-114.

Güneş, F. (2012). Eğitimde zihinsel bağımsızlık. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(1), 3-21.

Güvenç, H. (2011). Sınıf öğretmenlerinin özerklik destekleri ve mesleki özyeterlik algıları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 17(1), 99-116.

Harmer, J. (2001). *The practice of English language teaching*. Essex, England: Longman.

Holec, H. (1981). *Autonomy in foreign language learning*. Oxford: Pergamon Press.

Jiang, X. (2008). *Constructing concepts of learner autonomy in language education in the Chinese context: A narrative-based inquiry into university students conceptions of successful English language learning*. Yayınlanmamış doktora tezi, University of Warwick.

Kaya, M. (2012). Uzaktan eğitimde öğrenenlerin yabancı dil öğreniminde özerk öğrenme becerileri: Uzaktan İÖLP örneği. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.

Koçak, A. (2003). *A study on learners' readiness for autonomous learning of English as a foreign language*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, ODTÜ, Ankara.

Kohonen, V. ve Westhoff, G. (2000). *Enhancing the pedagogical aspects of the European Language Portfolio (ELP)*. Strasbourg: Council of Europe.

Ma, Z. ve Ma, R. (2012). Motivating Chinese students by fostering learner autonomy in language learning. *Theory and Practice in Language Studies*, 2(4), 838-842.

McMillan, J. H. ve Schumacher, S. (2010). *Research in education: Evidence-based inquiry. (7th Edition)*. London: Pearson.

Oğuz, A. (2013). Öğretmenlerin öğrenen özerkliğinin desteklenmesine ilişkin görüşleri. *International Journal of Human Sciences*, 10(1), 1273-1297.

Özdemir, N. (2013). *Experienced and novice teachers' perceptions on autonomous language learning*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Maltepe Üniversitesi, İstanbul.

Özdere, M. (2005). *State-supported provincial university English language instructors' attitudes towards learner autonomy*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Bilkent Üniversitesi, Ankara.

Özkal, N. ve Demirkol, A. Y. (2014). Öğrenen özerkliğinin desteklenmesinin gerekliliğine ve sergilenmesine ilişkin öğretmen görüşleri. *NWSA-Education Sciences*, 9(3), 293-310.

Öztürk, İ. H. (2011). Öğretmen özerkliği üzerine kuramsal bir inceleme. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(35), 82-99.

Rezalou, A. (2014). *Strategies to develop student autonomy and their relation with foreign language achievement*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Rungwaraphong, P. (2012). *The promotion of learner autonomy in Thailand tertiary education: Lecturers' perspectives and practices*. Yayınlanmamış doktora tezi, Victoria University of Wellington.

Seidman, I. (2006). *Interviewing as qualitative research: A guide for researchers in education and the social sciences. (3rd edition)*. New York: Teachers College Press.

Shen, J. (2011). Autonomy in EFL education. *Canadian Social Science*, 7(5), 27-32.

Spratt, M., Humphreys, G. ve Chan, V. (2002). Autonomy and motivation: Which comes first? *Language Teaching Research*, 6(3), 245-266.

Uslu Koyuncu, S. (2006). *The effect of the European language portfolio on learner autonomy for young learners*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.

Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Sorumlulukların Öğrenen Özerkliği Bağlamında Değerlendirilmesi

Üstünlüoğlu, E. (2009). Autonomy in language learning: Do students take responsibility for their learning? *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 5(2), 148-169.

Wang, P. (2011). Constructivism and Learner Autonomy in Foreign Language Teaching and Learning: To what Extent does Theory Inform Practice? *Theory and Practice in Language Studies*, 1(3), 273-277.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yıldırım, Ö. (2012). A study on a group of Indian English as a second language learners' perceptions of autonomous learning. *Turkish Online Journal of Qualitative Inquiry*, 3(2), 18-29.